

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Proměna tradiční rodiny ve 21.století
Transformation of the Traditional Family in 21st Century

Bakalářská práce

Vedoucí práce
PhDr. Monika Nová, Ph.D

Autor
Veronika Švehlová

Praha 2020

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Monice Nové, Ph.D. za cenné rady a čas, který mi ochotně věnovala při konzultacích. Děkuji všem respondentům, kteří mi odpověděli na zasláný dotazník. Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině za psychickou podporu během svého studia.

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Proměna tradiční rodiny ve 21.století“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11.5.2020

Veronika Švehlová

Anotace

Bakalářská práce se zabývá proměnami rodiny ve 21. století a je rozdělena do dvou částí. V první části se věnuji samotnému pojmu rodina, funkci a typům rodin a pohledu církve na rodinu. Také popisují, jak se rodina vyvíjela v čase a jakými změnami prošla v průběhu času. Stěžejní část práce popisuje nové typy rodin, které ve společnosti vznikají. Ve druhé části bakalářské práce se věnuji průzkumu na základě dotazníku poslaného respondentům.

Klíčová slova

současná rodina, proměny rodiny, funkce rodiny, sňatky, rodiny s jedním rodičem, homosexuální vztahy, nesezdané páry, náhradní péče

Annotation

The bachelor thesis deals with the Transformation of the Traditional Family in 21st Century is divided into two parts. In the first part I deal with the very concept of family, function and types of families and the religion view of the family. I also describe how the family has evolved over time and what changes it has undergone over time. The main part of the work describes new types of families that arise in society. In the second part of the bachelor thesis I focus on a survey based on a questionnaire sent to respondents.

Keywords

recent family, family changing, family functions, marriages, one parental families, homosexual partnerships, not -married couples, foster care

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	8
1. Význam pojmu rodina	8
2. Vývoj rodiny v čase	13
3. Proměna rodiny v moderní době	19
Praktická část	27
4. Výzkum	27
5. Diskuze	42
Závěr	44
Seznam použité literatury	46
Seznam příloh	48
Seznam grafů	56
Seznam tabulek	57

Úvod

Cílem mé bakalářské práce je nastínit nově vznikající typy rodin a pohled společnosti na tyto změny. Tedy na rodiny s jedním rodičem, nesezdané páry, stejnopohlavní páry, otce na rodičovské dovolené, náhradní rodinnou péči vykonávanou příbuznými dítěte a rozvedené páry.

Pochopitelně, pokud hovořím o rodině, mohla bych zmínit i další otázky, které s tímto fenoménem souvisí a k jejichž vývoji a změnám během staletí docházelo. Mám na mysli například vztahy mezi dospělými dětmi a jejich rodiči, vztahy sourozenecké. Mohla bych hovořit také o důvodu vstupu do manželství, úloze lásky a vzájemného porozumění při uzavírání sňatků, o vztazích v širší rodině, rodech a „rodinných klanech“. Prostě, rodina je téma široké, zajímavé a pro společnost nesmírně významné. I v dnešní postmoderní době je její úloha nezastupitelná. V této chvíli mám na mysli úlohu rodiny tradiční, mohla bych říci „biblické“. Ve smyslu Genesis 1, 27 – 28: *„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil. A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi....“*¹ A také ve smyslu Genesis 2, 24: *„Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.“* *Boží příkaz, že muž bude jedním tělem se svou ženou – se ženou, s jednou ženou, protože je-li někdo jedním tělem, nemůže toto tělo rozdělit bez bolesti a trápení, které to s sebou nese*². A v neposlední řadě – pokud píšete o otcích na rodičovské dovolené - možná i Genesis 3, 17 – 19: *„Kvůli tobě nechť je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš.“*³ Žena dostala úkol – v bolestech budeš rodit děti. Biblické pochopení tohoto verše neodmyslitelně říká, budeš je rodit v bolestech a budeš se o ně starat, budeš mít o ně starost. A muž bude v potu tváře dobývat ze země chléb pro svou rodinu, pro svou ženu a jejich společné děti.

Výše popsané byl stav na samém počátku lidské existence. Poté, co Bůh stvořil Zemi a všechno živé na ní. Lidstvo, společnost se vyvíjela v průběhu staletí, různých kultur, společenských vztahů. A s ní i rodina, její úloha, postavení ve společnosti, chápání jejího významu. Velký sociologický slovník, vydaný v roce 1996 tedy na samém

---

¹BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona český ekumenický překlad.

²tamtéž

³tamtéž

prahu 21. století - popisuje dnes rodinu jako *“Obecně původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje“*.⁴ I přes veškerý vývoj a veškeré změny, ne až tak zcela odlišně od původního Božího záměru. I když se v současné době hovoří o krizi rodiny, způsobené změnou demografických podmínek, především sňatečností, rozvodovostí a porodností, má podle mě i v dnešní době rodina své nezastupitelné a nenahraditelné místo ve společnosti. V první kapitole své práce vysvětluji význam pojmu rodina, přibližuji pohled církve na rodinu. Zároveň se soustředím na funkce a typy rodin. Ve druhé kapitole se věnuji vývoji rodiny v čase od počátku lidské párové rodiny, přes vzestup patriachální domácnosti až po zrovnoprávnění mužů a žen. Třetí kapitola již popisuje proměny ve společnosti a konkrétní nově vzniklé typy domácností.

Nedílnou součástí teoretické části mé práce, zpracované na základě poznatků z odborné literatury a statistik Českého statistického úřadu, je část – snad mohu říci – praktická. Tedy výsledky on-line dotazníku a zhodnocení mých hypotéz a jejich porovnání s odpověďmi dotazovaných. Abych však nepředbíhala – zhodnocením svých hypotéz se budu zabývat v závěru své práce.

---

⁴ Velký sociologický slovník., s. 940.

Teoretická část

1. Význam pojmu rodina

Rodina byla odjakživa považována za stabilní prvek naší společnosti, i přesto, že rodina prošla v průběhu času velkými změnami, nejmodernější psychologické výzkumy ukazují rodinu jako základní buňku společnosti. Každý z nás z nějaké rodiny pochází a má s tímto druhem společenské instituce osobní zkušenosti. Rodina je sociální skupina, která je tvořena přirozeně a jak ukazují průzkumy, také nenahraditelně. Rodina by měla být zdrojem podpory a bezpečí, místem, kde můžeme sdílet radosti ale i starosti. Rodinou samotnou i jejím významem pro společnost se zabývá především sociologie, v ojedinělých případech i filozofie a psychologie. Sociologie se snaží rodinu charakterizovat, ukázat její význam pro společnost i jakými změnami prošla v historii.⁵ Rodina jako pojem existuje od nepaměti, avšak její definice byla v průběhu času a místa pozměňována. Teprve kolem roku 450 př. Kr. byla rodina uznána jako základ společnosti. Tutu definici přinesl Římský zákoník, tzv. Dvanáct desek -Lex duodecum tabularum“, vlastně nejstarší kodifikace římského práva. Jednalo se opravdu o dvanáct bronzových desek, vystavených na Foru Romanu v Římě.

Dnes můžeme společné soužití partnerů rozdělit do dvou termínů - rodina a domácnost. Sám sociolog Ivo Možný je přesvědčen, že slova a pojmy máme, aby rozlišovaly. Doslova říká: *„Jakmile je začneme užívat ledabyly či nazdařbůh, přestanou být oporou. To, že podíl lidí žijících aktuálně v rodině se v poslední době zmenšuje, nenapravíme tím, že rozšíříme obsah slova rodina. V odborné řeči (a nejen v ní) má smysl udržet rozdíl mezi domácností a rodinou. Bezdětní manželé mohou mít šťastnou a spokojenou domácnost, mohou si vytvořit krásný domov a označovat ho rodinou, skýtá-li jim to útěchu. Jak čemu říkáme, v tom jsme svobodni, ale skutečnost tím nezměníme.“*⁶ V současnosti se stále více hovoří o krizi rodiny nejen ve společnosti, ale i Národní zpráva o rodině z roku 2004, kterou předložila Ludmila Müllerová, náměstkyně ministra práce a sociálních věcí, tento pojem často uvádí. Demografický vývoj posledních let, týkající se menších počtů sňatků, menší porodností a ve vyšším věku, se odráží i ve věkové struktuře obyvatelstva. Moderní trendy poukazují na větší důraz na vzdělání, trávení volného času i zvýšené nároky na výběr životního partnera. Národní zpráva také hovoří o větším počtu nesezdaných párů,

---

⁵MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. s.14

⁶MOŽNÝ, I., Rodina s společností. s. 30.

svobodných matkách či o množství bezdětných párů, které se rozhodly svůj život zasvětit práci či koníčkům.⁷ Kučera v publikaci Představy mladých lidí o manželství a rodičovství uvádí: „Dříve byly sňatek a založení rodiny často prvními samostatnými kroky do opravdového života. Dnes se z časového hlediska dostaly do pozadí, protože mladí lidé mají v době, než tuto celoživotní odpovědnost přijmou, širší možnosti seberealizace.“⁸

Definice rodiny

Velký sociologický slovník popisuje dnes rodinu jako *“Obecně původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje”*⁹ Ivo Možný, český sociolog, pedagog, zakladatel a první děkan Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, představuje rodinu *“Jako sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem zhroucení.”*¹⁰

Psycholožka Lenka Šulová hovoří o tradiční rodině ve smyslu soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří mají děti a plní všechny základní funkce rodiny. Všechny ostatní typy rodin považuje pouze za určité alternativy.¹¹

Naopak socioložka Kateřina Pulkrábková změny ve společnosti vnímá a říká, že *“Dlouhou dobu byla rodina (nejen v sociologii) chápána jako jakási neměnná hodnota v měnícím se světě, stabilní jistota chránící před „pohybem“ venku. Jenže rodina se stejně jako celá společnost dynamicky mění a jako k dynamické jednotce k ní také musíme přistupovat. V současnosti jsou aktuální dvě paralelně se rozvíjející diskuse o rodině. První se týká hranic*

---

⁷Srov. Odbor 24, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Národní zpráva o rodině, on line, akt. 25.4.2005, [cit.1.5.2020], dostupné na <http://www.mpsv.cz>

⁸KUČERA, M., FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., VYMĚTALOVÁ, S., Představy mladých lidí o manželství a rodičovství, 46.

⁹Velký sociologický slovník., s. 940

¹⁰MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2,s. 14

¹¹Srov. ŠULOVÁ, L., Co v dnešní době znamená rodina, Psychologie dnes, čís. 12, roč. 13, s. 30

– co je a co už není rodina. Sociologicky je rodina skutečně vymezena jako monogamní pár, většinou s dětmi. Zároveň se však rozlišuje rodina nukleární, rodina rozšířená, rodina vícegenerační apod. Druhá věc je, jakým obsahem je to, co jako rodinu chápeme, naplňováno, a tedy, jak má rodina vypadat a fungovat.“¹²

Rodina pohledem církve

Základní podmínkou pro založení rodiny není jen láska k bližnímu, ale také láska Boží. Bible vnímá manželství jako něco posvátného, co by nemělo být nikdy rozděleno. „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj*“ (Mk 10,9).¹³ O důležitosti manželství mluví již nejstarší posvátné židovské knihy, které tvoří součást biblického kánonu Starého zákona - *Exodus, Deuteronomium, Kazatel i Žalmy*. Bible hovoří především o důležitosti a významu dodržování pravidel manželského a rodinného života. Již první zpráva o člověku v Bibli nám říká, že muž i žena byli stvořeni k obrazu Božímu, aby žili podle Božích představ. „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem božím, jako muže a ženu je stvořil.*“ (Gen, 1-27)¹⁴. Do manželství patří podle Božího plánu zplození dětí, kterým rodiče předávají lásku, své zkušenosti, a které zároveň přispívají k pokračování existence. „*Plod'te se a množte se naplňte zemi*“, říká Boží slovo v Gen. 1,28¹⁵. Na rozdíl od pouhé domácnosti, která může být tvořena páry, manžely ale také osobami stejného pohlaví, rodina je založena narozením potomka.¹⁶

Značný význam rodině a rodinnému životu přikládají ovšem již předkřesťanské mimo-židovské spisy, např. indické spisy napsané v 2.tisíciletí př. Kr., nebo čínský filozof a státník Konfucius, k jehož zájmům patřila nejen politika a filosofie, ale také etika osobního a rodinného života. Za hlavní zdroj štěstí v manželství pokládal Konfucius především dodržování řádů a pravidel rodinného života. Z jeho myšlenek a v návaznosti na jeho učení se vyvinul tzv. „konfucianismus“, nebo také „Konfuciovo náboženství“. Nejedná se ovšem o pravé náboženství, ale o filosofický směr, ucelený systém morálky a myšlenek sociálních, politických a náboženských.¹⁷

---

¹²PULKRÁBKOVÁ, K., Co v dnešní době znamená rodina, s. 31.

¹³ BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona český ekumenický překlad.

¹⁴ tamtéž

¹⁵ tamtéž

¹⁶MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost.s.20-21

¹⁷MOŽNÝ, I. Rodina a společnost.s.14-15

Funkce rodiny

Rodina je nenahraditelnou institucí, která neplní jen reprodukční funkci, ale měla by naplňovat potřeby dětí i rodičů. Bohužel ve 21. století rodina přestala plnit všechny funkce a můžeme tak mluvit o dysfunkční a afunkční rodině, která potřebuje pomoc sociálního pracovníka a jiných odborníků.

Podle Bohuslava Krause má ovšem rodina čtyři základní funkce: biologicko - reprodukční, sociálně - ekonomickou, ochrannou, socializačně - výchovnou- V následující části jednotlivé funkce rozeberu podrobněji.¹⁸

Sociálně - ekonomická funkce

Cílem této funkce je materiální zabezpečení všech členů rodiny. Nejedná se pouze o zajištění bydlení, obživy a ošacení, ale také o volnočasové aktivity, kroužky dětí a vzdělání, které přispívají k socializaci rodiny. Rodina svými finančními rozhodnutími, výdaji a investicemi přispívá do ekonomického systému, a tím ho rozvíjí. Finanční úroveň rodiny také do jisté míry ovlivňuje status rodiny.

Ochranná funkce

Ochranná funkce zajišťuje bezpečí a ochranu před sociálně-patologickými jevy. Úkolem této funkce je zajistit životní potřeby celé rodiny. Povinností rodičů je zajistit dětem adekvátní lékařskou péči, stravu, bezpečí i péči v případě nemoci. Správné fungování ochranné funkce v rodině předchází nebezpečí sociálního vyloučení, ekonomickému strádání, ale i patologickým jevům.

Socializačně výchovná funkce

V rodině jako první sociální skupině, se kterou si dítě setká, získává praktické návyky a informace o fungování ve společnosti. Získává základní návyky a způsoby chování, které jsou danou skupinu lidí společensky přijatelné. Proto je „*rozhodující úloha ve výchově svěřena rodičům, kteří mají být svými osobními postoji a chováním příkladem dětem*“¹⁹. Proces socializace dítěte probíhá již od narození a je jednou z nejdůležitějších funkcí rodiny. Socializačně výchovná funkce ovlivňuje i celý život člověka v dospívání i v dospělosti. Dítě v rodině není ovlivňováno pouze rodiči, ale musíme brát v úvahu též

---

¹⁸ KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky., s. 81-83.

¹⁹ NAKONEČNÝ M., Sociální psychologie, s.57

mezigenerační vliv. V mnohých rodinách vedle sebe žijí děti, rodiče i prarodiče. Dítě není jen pasivní článek, ale samo se svými zájmy a názory podílí na fungování celé rodiny.

Biologicky-reprodukční funkce

Biologicky - reprodukční funkce souvisí s touhou naplnit manželství. Je velmi důležitá pro pokračování generace, má tedy význam nejen pro jedince ale také pro společnost. I přesto, že se jednotlivé společnosti, včetně české, snaží regulovat porodnost sociálními dávkami a příspěvky, porodnost klesá.²⁰ Reprodukce se však často odehrává mimo rodinu, a to pomocí asistované reprodukce, rodiny s nevlastními dětmi nebo děti zplozené nevěrou. Jak píše sociolog Ivo Možný: “ *V důsledku nárůstu počtu nemanželský dětí (od počátku 70. let) ztrácí rodina svůj monopol na legitimaci plození dětí,*”²¹

Typy rodin

V odborné literatuře najdeme mnoho různých druhů členění rodiny. Odborníci vycházejí z určitých kritérií. Rodinu lze rozdělit například podle funkčnosti, podle velikosti či podle počtu členů.²²

Rozdělení podle funkčnosti

Funkční rodina plní všechny funkce a dochází zde ke správnému vývoji dítěte. Dle výzkumů se uvádí, že tento typ rodiny je nejběžnější a jedná se přibližně o 85% rodin v běžné populaci.

V problémové rodině dochází k naplnění pouze jedné nebo více základních funkcí. Není však závažněji narušen vývoj dítěte ani chod celé rodiny. Rodina je ve většině případů schopna své problémy řešit sama bez pomoci ostatních, případně potřebují jednorázovou pomoc sociálního pracovníka nebo poradny. Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) již však nad rodinou dbá zvýšené pozornosti. Z výzkumů vyplývá, že v populaci se vyskytuje přibližně 12% problémových rodin.²³

V dysfunkční rodině, podobně jako v problémové rodině, dochází k naplnění jedné či více základních funkcí. Rodina však není schopna své problémy řešit sama, a aby nedošlo k narušení vývoje dítěte je nutné pomoc odborníka či specializovaných institucí.

V afunkční rodině dochází k tak závažnému narušení, že rodina není schopna naplňovat funkce rodiny. Není ohrožen jen správný vývoj dítěte ale v nejtěžších případech i

---

²⁰MOŽNÝ, I., Sociologie rodiny s. 20.

²¹MOŽNÝ, I. V Sociologie rodiny, s 21

²² KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. s. 85

²³ OSPOD

život. V těchto případech není možná sanace rodiny a dochází k odebrání dítěte či k jiné formě umístění dítěte do náhradní péče. V afunkčních rodinách často dochází k týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte. Podle Novosada je v některých rodinách normou trestná činnost, alkoholismus a zneužívání dětí.²⁴

Tabulka č.1 STATISTIKA

Bezproblémové rodiny	85 %	Netřeba sledovat
Problémové rodiny	12-13 %	Sledování rodiny
Dysfunkční rodiny	Asi 2 %	Sanace rodiny
Afunkční rodiny	Asi 0,5 %	Řešením je odebrání dítěte

zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

Rodinu bychom podle velikosti mohli rozdělit do dvou základních skupin. Nukleární rodina, ve které ve společné domácnosti žije muž, žena a vlastní či adoptované děti.

V rozšířené rodině žijí pohromadě nejen rodiče s dětmi ale i užší příbuzenstvo, například prarodiče nebo sourozenci rodičů se svými dětmi.

Rozdělení podle počtu členů

Další kritérium pro rozdělení rodiny je podle počtu členů. Úplná rodina se skládá z matky, otce a minimálně jednoho dítěte. Naopak v neúplně rodině žije ve společné domácnosti jen matka nebo otec s dětmi. Rodina se stává neúplnou po smrti jednoho z partnerů nebo po rozvodu manželů. Poslední typem je rozšířená rodina, která vzniká ve chvíli, kdy si jeden z rozvedených partnerů najde nového životního partnera, který je zapojen do chodu domácnost a podílí se na výchově dětí.

2. Vývoj rodiny v čase

Pokud bych měla hovořit o vývoji rodiny v čase, musela bych pochopitelně začít I. knihou Mojžíšovou, kde se píše o Adamovi a Evě, kterým bylo řečeno, že mají být rodinou, tedy že si mají být oporou v úkolech, které dostali od Boha, ale také, že se „mají plodit a množit a naplnit zemi“. Zde šlo jako v celém Starém zákoně o patriarchální společnost, tedy doslovně vládu otce - z řeckého *πατήρ*, či latinského *pater*, což znamená otec, a *archein*, což znamená vládnout. Rodina se ovšem vyvíjela a její poslání bylo chápáno v různých obdobích

²⁴NOVOSAD, L. Základy teorie a metod sociální práce. s. 31-33

a v různých společenstvích odlišně, takže v průběhu dějin můžeme hovořit tak o matriarchátu, o skupinových manželstvích aj. Podíváme se na tuto problematiku podrobněji na podkladě knihy českého sociologa, pedagoga a zakladatele a prvního děkana Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity Iva Možného.

Ivo Možný zmiňuje ve své knize „Rodina a společnost“ francouzského antropologa a filosofa Claude Léviho – Strausse, který v knize „Myšlení přírodních národů“ vyslovuje přesvědčení, že pro člověka bylo odedávna důležité pochopit příbuzenské vztahy a vztahy ve společnosti. Vlastně již v době, kdy se z něj stává „Homo sapiens“, tedy člověk rozumný. Lidé vynalezali nejrůznější symboly, kterými se snažili vyjádřit různé genealogické, příbuzenské a klanové vazby. A tyto vazby jsou důležité i pro člověka moderního, můžeme říci i postmoderního.

Ovšem moderní snahy o pochopení těchto struktur, vazeb, souvislostí se datují od 19. století, od doby evolucionismu (navazujícího na Darwinovu teorii evoluce. Tuto teorii evoluce aplikují i na společnost, v níž hledají vyšší a nižší stupně vývoje stejně jako v přírodě.), naturalismu (považujícího přírodu za jediné „jsoucno“) a organicismu (.přirovnávajícího přírodu k organismu). V tomto období se takovými otázkami zabývali především sociální kritici a reformátoři, kteří však přijímali i podněty institucionální historicko-právní školy. Institucionalisté však zkoumali především zákona dbalé rodiny středních a vyšších vrstev společnosti, tedy především rodiny měšťanské. Reformátoři se zabývali rodinami nižších vrstev, proletariátu. Z výše uvedeného vyplývá, že je velice těžké porovnat výsledky zkoumání těchto směrů, protože každá vrstva má svá specifika.²⁵

Jak jsem zmínila výše, institucionalisté kladli důraz na zkoumání právních norem, vztahujících se k rodinnému životu, protože předpokládali, že tyto normy ovládají prostřednictvím členů rodin celou společnost. Srovnávali právo manželské, rodinné, ale i právo vlastnické a dědické, které s těmi předchozími úzce souvisí. K nejvýznamnějším představitelům tohoto směru patřil Henry Summer Maine, britský právník a sociolog, profesor občanského práva na univerzitě v Cambridge a v Oxfordu.. Protože určitou dobu pracoval jako vysoký správní úředník a později i člen vlády v Indii a působil také na univerzitě v Kalkatě, věnoval se kromě práva římského i právu indoevropskému, ve kterém převládaly patriarchální rysy. Studoval komparativní právo a měl velký vliv na počátek etnologie, zejména ve vztahu k vazbám mezi krví a vazbami půdy. Proto H. S. Maine – na

---

²⁵ MOŽNÝ, I.. Rodina a společnost, s. 14-24

základě svých studií - tvrdil, že v primitivní společnosti, skládající se z „velkorodin“, převládaly rodiny patriarchální, řídicí se tzv. právem statkovým – kdy jedinec nemá právní subjektivitu. Tu má rodinné společenství.²⁶

Musíme si uvědomit, že mluvíme o období 19. století – tedy období vzniku kolonií, a tedy i zvýšeného zájmu o cestování a s tím spojeným zájmem o etnografii a podobné obory. Proto se v této době setkáváme s podněty, které přicházely od cestovatelů a etnografů, kteří podávali informace o životě a sociálních podmínkách přírodních, civilizací nedotčených národů. Tyto práce v důsledku ovlivnily i názory Bedřicha Engelse, německého politického filosofa a ekonoma, známého především jako spoluzakladatele marxismu, jak ukazuje jeho spis „Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu“. Shrnuje v ní historii rodiny vlastně už od pradějin lidstva, její vývoj ve starověkém Řecku a Římě, historii rodiny u Keltů a Němců, vytvoření státu a jeho vztah k rodině. Vede se vášnivá diskuse o původní promiskuitě i již výše zmíněných typech sociálních systémů. Tato diskuse byla o to zajímavější, že byla vedena badateli, kteří žili v naprosto prudérní viktoriánské době.

Klasický britský sociolog a filosof Herbert Spencer vyslovil přesvědčení, že nyní už rodinu není možné chápat jako přírodní či přirozenou jednotku, ale jako instituci vzniklou historickým vývojem. Abychom ovšem porozuměli vyšším formám rodinného života, musíme je sledovat od nejnižších tvarů, tedy sledovat její vývoj od nejprimitivnějších společností. Jeho koncepce sociologie totiž chápe vývoj společnosti jako vyšší stadium vývoje přírody, protože obojí se řídí stejnými zákonitostmi růstu komplexnosti systému. Francouzští filosofové a společenští reformátoři (Rousseau, Condorcet, Comte) považovali monogamii za původní formu manželského vztahu (viz i úvodní zmínku o Genesis), snažili se přenést darwinistické pojmy i na historii vývoje rodiny ve společnosti, která podle nich měla jedinou vzestupnou linii.²⁷

Mohli bychom zde hovořit i o představách sociologa Émila Durkheima o vývoji klanu a z něho se utvářející příbuzenské rodiny. Soudobá manželská rodina – tedy rodina konce 19. století – vzniká jako důsledek vydělení se nukleární (atomární) rodiny z rodiny příbuzenské. Protože však děti této nukleární rodiny brzy rodinu opouštějí a stávají se dosažením plnoletosti nezávislé na autoritě otce, jádro nukleární rodiny tvoří manžel a manželka. A to

---

²⁶ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost, s 31.

²⁷ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost, s 32.

je podle jeho názoru rodina velice ohrožená, protože vypadnutí jednoho člena vede v podstatě k rozpadu takové rodiny.

Je však nutné připomenout, že na počátku 20. století pokročilejší etnografické výzkumy zpochybnily názory evolucionistů. Zpochybnily tedy jejich názory, že každá společnost se vyvíjí plynule a postupně, že v jejím vývoji neexistují náhlé nepředvídané změny. A navíc – všechny společnosti se vyvíjejí stejným způsobem, naprosto rovnoměrně. A tento vývoj je vždy vzestupný. Vše v přírodě má sklon vyvíjet se od jednoduchého ke složitému (Darwinova teorie).

Na další vývoj rodiny měla vliv – podle sociologických výzkumů – rychlá urbanizace a industrializace, které vedly jednak k rozpadu tradičních venkovských komunit, ale také k sekularizaci a s ní spojenému rozpadu normativních systémů a praktických kontrolních mechanismů. V té době sílí tzv. „měšťanská rodina“, ovšem na druhé straně „nová chudoba“ městského proletariátu, ohroženého bídou a s ní spojeným alkoholismem a podobnými jevy, přináší sociální problémy a ohrožuje rodinné svazky.

Na scénu přicházejí radikální socialisté – jmenujme např. Bedřicha Engelse, Karla Marxe, Augusta Bebela – kteří vidí záchranu v revoluci, ve skoncování s tyranii kapitalismu a zlomení pout rodiny. Názory výše zmíněných radikálních socialistů, především A. Bebela, podnítily i socialistický proud feministického hnutí, vizi změny, která osvobodí ženu, otrokyni otroka proletářské rodiny.

Budeme-li hovořit o vývoji sociologie v Čechách, musíme zmínit nejprve Tomáše Garrigua Masaryka a jeho zájem o otázku ženské emancipace, potom také sociologa a pedagoga Emanuela Chalupného, který věnoval systematickou pozornost otázkám sociologie rodiny. Stejně jako Masaryk vycházel především z tradic liberálních. Ovšem dílo E. Chalupného je ovlivněno naturalismem a dobovým diskursem o tom, zda v manželství byla na počátku silnější žena nebo muž. Začaly se otvírat otázky fází rodinného života, mechanismů vzájemného výběru partnerů, manželských konfliktů, vnitřní ekonomiky rodiny apod. A ovšem také otázka vnitřní struktury moci v rodině a její zakotvení v mužské a ženské roli.²⁸

Pokud se ovšem podíváme na práci sociologa, filosofa a pedagoga Inocence Arnošta Bláhy, dočteme se o dalším aspektu vývoje rodiny, a sice o novém ohrožení „dnešní“ rodiny, tedy rodiny z poloviny 20. století. Čím je podle něj tolik ohrožena? Již se nejedná o aspekty

---

²⁸ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost, s. 42

urbanizace, a tím rozpad původních vazeb. Jedná se o „úchylné fungování rodiny v oblasti života pohlavního, jak je dáno pohlavními styky mimomanželskými“. Z tohoto důvodu vidí Bláha „přítomný stav rodinného života jako horší proti stavu minulému jako lepšímu“. Zde se prezentuje Bláha ne jako sociolog, ale jako etik, a poukazuje na porušování norem společnosti.²⁹

Další výzkumy a průzkumy, týkající se rodiny, přinesly v poválečném období nové poznatky. Můžeme zmínit například prolomení hmotných bariér v důsledku hospodářského růstu, a tím pojem „neolokality“, tedy nová rodina = nová samostatná domácnost. Objevuje se nově pojem „strukturální funkcionalismus“, tedy spojení sociálního jednání jedince s teorií společnosti a jejích sociálních strukturovaných systémů. V tomto paradigmatu je zřejmý význam rodiny jako základní instituce lidské socializace. Jiní sociologové poukazují na nutnost udržení vysoké úrovně lásky právě v rodině, tyto emoce však musí být přesně sociálně regulovány. Reakcí na strukturálně funkcionální teorii, která se opírá o nukleární rodinu, je teorie „manželské rodiny – conjugal family“. Rodinný život se odehrává v rámci manželského páru a vylučuje ze svých každodenních aktivit širší okruh příbuzných, jejichž význam pro manželskou rodinu je marginální. Manželská rodina už není spojována otázkami ekonomickými, ale je založena na citech, vzájemné přitažlivosti, na emocionálním uspokojení. Tento vztah je ovšem vhodný pro rodiny průmyslové společnosti, jaká tehdy existovala v Evropě nebo v USA, není vhodný pro jiné kultury, např. pro země islámské, pro země arabského světa, pro Japonsko, Afriku, Indii. (William J. Googe). Někteří sociologové dále člení tento typ rodiny na rodiny „měšťanské“ a rodiny „kariérové“. Měšťanská rodina buduje mezigenerační vztahy s pomocí v oblasti finanční, profesní apod. Kariérová rodina přetrvává tyto svazky z důvodů častého stěhování z důvodů profesionální kariéry. Ovšem i v těchto rodinách dochází k určité mezigenerační pomoci, i když „na dálku“.³⁰

S pojmem „rodina“ jsou samozřejmě spojeny i další otázky, např. Otázky, lásky a sexu, otázky rodičovství, domácností a její ekonomiky, rozvodů a opakovaných manželství. Nevyhneme se ani otázkám neúplných rodin, svobodných matek, otázkám změn hodnot a poklesu stability rodiny. Tím vším se v úvodu citované práci zabývá český sociolog Ivo Možný.

Tabulka číslo 1 *Základní etapy ve vývoji lidské rodiny* nám podrobně popisuje změny, kterými rodina prošla a jak se postupem času měnila. Před půl milionem let před

---

²⁹ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost, s. 43

³⁰ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost, s. 54

naším letopočtem bylo rodina zakládána na heterosexuálních vazbách a silné touze vychovávat děti. Později rodinu tvořili nejen rodiče a děti ale také širší příbuzenstvo. Velké rodiny žili pohromadě, kde hlavou rodiny byl především otec. Postupem času upadají velké rodové kmeny a jsou nahrazovány individuálními domácnostmi s vlastními pravidly, kde stále rozhoduje muž. V 17. a 18.století se mění sňatková politika domluvených manželství, žena se stará o domácnost a muž rodinu zaopatřuje po finanční stránce. Druhá polovina 20.století přinesla velké změny v tradičním chápání rodiny, muž, žena a děti. Narůstá počet nesezdaných párů, žen samoživitelek, stoupá rozvodovost i opětovná manželství se stejným partnerem. Ve 21. století se také více zviditelňuje menšina homosexuálních párů, které uvažují o založení rodiny.

3. Proměna rodiny v moderní době

S příchodem moderní, či dokonce postmoderní doby se mění i tradiční pohled na typy rodin. V dnešní době je nutné si uvědomit, že se změnami ve společnosti se mění i rodina jako taková. Narůstá počet matek i otců samoživitelů, kteří vychovávají dítě sami. Narůstá počet rozvedených manželů nebo naopak nesezdaných párů, zvyšuje se věk prvorodiček, který vede i ke vzniku tzv. Sendvičových rodin. Další fenomén je i partner zůstávající místo partnerky na rodičovské dovolené. V následující kapitole bych ráda blíže rozebrala rodiny s jedním rodičem, nesezdané páry, stejnopohlavní páry, otce na rodičovské dovolené, děti v náhradní péči příbuzných a rozvedené páry.

Rodina s jedním rodičem

Tento typ rodiny vzniká rozchodem, rozvodem nebo úmrtím jednoho partnera. Podle studií však stoupá i počet matek, většinou staršího věku, které díky své kariéře nebo nabytému životnímu stylu nestihly najít životního partnera, ale cítí potřebu založit rodinu, v tomto případě touží po dítěti. Často využívají umělého oplodnění, náhradní matky nebo adopce. Kozlová říká, že: *“Rodiny s jedním rodičem (kolem 90 % jsou to matky s dítětem nebo dětmi) jsou časté. Od počátku šedesátých let 20. stol. byl trend rodiny s jedním rodičem důsledkem převážně vzrůstajícího počtu rozvodů, v posledních letech je také odrazem nárůstu počtu žen, které mají děti mimo manželství – za svobodna. V současné době začínají převažovat zralejší ženy, v období střední dospělosti, často kolem 35 let.”*³¹ Z údajů Českého statistického úřadu vyplývá, že matky samoživitelky jsou dlouhodobě nejvíce ohroženy chudobou. Péče o dospívající dítě je finančně nákladná a v domácnosti s pouze jedním příjmem může docházet k tíživé finanční situaci. Podle průzkumů Českého statistického úřadu z roku 2013 bylo v ČR zhruba 165,4 tisíce domácností, kde jeden rodič žije jedno nebo více závislých dětí. Oproti tomu úplných rodin bylo 991,4 tisíc. Z těchto čísel plyne, že téměř v každé sedmé domácnosti se o děti stará pouze jeden rodič, ve většině případů matka.³²

---

³¹ KOZLOVA, L. *Dobrovolné mateřství bez partnera*. Gender, rovné příležitosti, výzkum. [cit. 21.4.2020], dostupné na: www.genderonline.cz

³² Český statistický úřad: *Zaostřeno na ženy a muže* [online]. [cit. 9.4.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz>

V tabulce číslo 2, která je součástí příloh můžeme vidět, že celková porodnost od roku 1993 do roku 2004 pozvolna klesala. Od roku 2005 porodnost opět lehce stoupá. Mění se však zásadně počet dětí narozených svobodným matkám. V roce 1993 se narodilo pouze 11 269 dětí svobodným matkám a 105 702 dětí vdaným matkám. Oproti tomu v roce 2015 jsou čísla téměř vyrovnaná a svobodných matek porodilo 46 887 a vdaných 57 788.

Ovšem fenomén rodin s jedním rodičem se netýká pouze matek samoživitelek. Jak uvádí Radek Wollman ve svém rozhovoru pro časopis Nový Prostor, i on je otec samoživitel. Veškeré problémy nastaly po rozchodu rodičů, kteří v té době měli dvě děti a dvojčata v očekávání. Začaly soudní pře o výši výživného, které Radka dohnaly až ke dluhům a exekucím. *“ Byl jsem vyčerpaný, rozchodem s bývalou přítelkyní jsem přišel o podíl v bytě a celoživotní úspory svých rodičů. Tomu všemu navzdory jsem se stal šťastným rodičem čtyř dětí.”* říká Radek Wollman. Celou situaci pomohla nakonec vyřešit mediace, díky které s bývalou přítelkyní dosáhli dohody.³³

Nesezdané páry

Publikace Představy mladých lidí o manželství a rodičovství uvádí *“Dříve byly sňatek a založení rodiny často prvními samostatnými kroky do opravdového života. Dnes se z časového hlediska dostaly do pozadí, protože mladí lidé mají v době, než tuto celoživotní odpovědnost přijmou, širší možnosti seberealizace.”*³⁴ V době globalizace, kdy má každý možnost cestovat, studovat, podnikat nebo si jen užívat života, bylo manželství odsunuto do pozadí. S nárůstem příležitostí vytvořených konzumní společnostmi začali mladí lidé odkládat sňatky i rodičovství. I když opakované průzkumy postojů ukazují, že mladá generace považuje manželství za nejsprávnější formu rodiny, sami do tohoto svazku nevstupují.³⁵ V devadesátých letech bylo manželství naprosto přirozené a pro dvě třetiny, možná čtyři pětiny dnešní mladé generace bylo součástí životní zkušenosti. Tento fakt může u mladé generace Čechů zvyšovat status rodiny, a proto v průzkumech dávají manželství a rodině význam. Současný trend však pozoruje, že i dlouhodobé vztahy často nevedou k manželství a často končí neplánovaným mateřstvím. Další hlavní důvod, proč dnešní mladá generace neuzavírá sňatky a nezakládá rodiny, jsou finance. Národní zpráva o rodině analyzuje finanční situaci

---

³³Nový prostor. Praha: Nový prostor, 2020. s.15

KUČERA, M., FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., VYMĚTALOVÁ, S., Představy mladých lidí o manželství a rodičovství, s. 46.

³⁵MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. s. 261

v České republice, ze které vyplývá, že je ekonomicky výhodnější (sociální dávky, bytová situace) žít v nesezdaném páru než v manželství. ³⁶“Každý, kdo mluví o rodině, musí mluvit o práci a o penězích, a kdo mluví o manželství, musí mluvit o vzdělání, povolání, mobilitě, a to znamená o nerovném rozdělení při mezitím už rovných předpokladech daných vzděláním.” ³⁷

Stejnopohlavní páry

Kapitolu o homosexuálních vztazích jsem do své práce zařadila, neboť tento typ rodiny považuji za nejvíc diskutovaný. V České republice není zatím uzákoněno manželství homosexuálních párů, pouze jeho obdoba - registrované partnerství. Registrované partnerství vešlo v platnost 1. července 2006. Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví, vzniklé způsobem stanoveným zákonem č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o partnerství"). ³⁸ Zákon nepovoluje stejnopohlavním párům adopci, osvojení nebo pěstounskou péči. Vždy si může dítě adoptovat nebo osvojit jen jeden z partnerů, nikoliv společně. Zároveň však nevidí jako překážku výchovu vlastního dítěte nebo svěření do výhradní péče. Zákon říká “*Partner, který je rodičem, je povinen zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.*” ³⁹

V roce 2011 se poprvé při sčítání lidu objevil i dotaz na registrované partnerství. Nejčastěji se toto partnerství vyskytovalo mezi muži ve věku 30 - 39 let. Do roku 2019 uzavřelo v České republice registrované partnerství 3117 párů. Z celkového počtu uzavřených partnerství požádalo o rozvod 448 registrovaných dvojic, tedy méně než 15%.⁴⁰

Skutečnost, že homosexuální páry si nemohou adoptovat či osvojit dítě, vede v ojedinělých případech k tomu, že partneři si hledají způsob, jak si biologického potomka “opatřit”. Mezi nejznámější případy u nás patří Michal a David Vaníčkovi - neboli Dva

---

³⁶ Zrno, M., Rodinná politika ve feministických koncích, on line, Mladá fronta Dnes, 2005, [cit. 10.3.2020]. Dostupné na <http://www.obcinst.cz>

³⁷BECK, Ulrich. Riziková společnost: na cestě k jiné moderně. s. 165

³⁸ Ministerstvo vnitra České republiky: *Uzavření registrovaného partnerství* [online]. 2020 [cit. 9.5.2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz>

³⁹Zákon č. 115 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, on line, [cit. 11.4.2020], dostupné na: <http://www.zakony.cz>

⁴⁰Jsmefér: *Rozdíly* [online]. [cit. 9.4.2020]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz>

tátové. Michal a David se rozhodli pro náhradní matku v USA. Partneři spolu vychovávají dvě dcery Marii a Adélu, z nichž každý je biologickým otcem jedné holčičky. Díky jejich popularitě se dostává toto téma do popředí a svými velice otevřenými videi, články i rozhovory nechávají do fungování takové rodiny nahlédnout širokou veřejnost.

Aktuálně již 29 států zrovnoprávnilo institut manželství pro osoby rozdílného i stejného pohlaví. První zemí světa, která tato manželství uzákonila bylo Nizozemsko v dubnu 2001. Od té doby uzákonily homosexuální sňatky další evropské země: Belgie, Španělsko, Norsko, Švédsko, Portugalsko, Island, Dánsko, Francie, Británie, Severní Irsko, Lucembursko, Irsko (po referendu), Finsko, Německo a Malta. V Rakousku mohou homosexuálové uzavírat manželství od roku 2019. Zatím poslední zemí, která přijela manželství stejného pohlaví bylo Severní Irsko 13.ledna 2020.

V Evropě v současnosti žije cca 740 milionů obyvatel, z toho 46 % (cca 339 mil.) obyvatel již má přístup k rovnému manželství, 15 % obyvatel (cca 108 mil.) žije ve státech a zemích, kde je uzákoněna nějaká nerovnocenná instituce legalizující vztahy osob stejného pohlaví a 39 % (cca. 290 mil.) obyvatel žije v zemích, které prozatím vztahy osob stejného pohlaví z hlediska práva neznají, přičemž 13 států rovnost manželství prozatím ústavně vylučuje.⁴¹

Otec na rodičovské dovolené

Pojem rodičovská dovolená není ve společnosti velmi používaný a často se zaměňuje s pojmem mateřská dovolená. Samotné slovo mateřská dovolená již nese předurčení toho, kdo by se měl o dítě starat. Otcové jsou tedy z mateřské dovolené vyloučení už jen samotným významem. Další pojem spojený s péčí o dítě je otcovská dovolená, která je naopak určená jen pro muže. Není to jiné označení pro rodičovskou dovolenou, ale je to příležitost pro muže zůstat doma a podílet se na péči o dítě společně s matkou ihned o narození dítěte. Účelem je navázání kontaktu s oběma rodiči a vytvoření citového pouta. Výzkumy uvádí, že Češi a Češky by možnost této “dovolené” uvítali, a to v délce minimálně 1 - 2 týdnů.⁴²

Důvody odchodu otce na rodičovskou dovolenou mohou být finance, pokud žena vydělává víc, pořízení si potomka, aniž by po něm žena toužila nebo pokud partner nemůže

---

⁴¹ Queergeography: *Rovnost manželství ve světě* [online]. [cit. 1.4.2020]. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz>

⁴² Sociologický ústav A.V.Čr, Maříková 2008

své zaměstnání vykonávat. V poslední době však zůstává mnoho otců doma s dětmi, protože chtějí.” *Většina otců tuto etapu hodnotí jako velmi pozitivní zkušenost a na rodičovskou dovolenou by se vrátili i při dalším dítěti.*”⁴³ Mezi pozitivní stránky patří lepší pochopení partnerky, odpočinek od zaměstnání ale především upevnění vazeb mezi otcem a dítětem. Změna rolí může přinést i stud před ostatními muži, hádky s partnerkou, která může muži závidět čas strávený s dítětem a mít pocit nezačlenění, nebo časté nepochopení okolí. Podle Českého statistického úřadu je matka stále vnímána jako pečovatelka a vychovatelka a otec jako živitel rodiny.⁴⁴

Z tabulky číslo 2 Ministerstva práce a sociálních věcí je patrné, že počet mužů zůstávající na rodičovské dovolené každý rok roste a podle předpokladů se v budoucích letech bude ještě nevyšovat. V roce 2020 zůstalo na rodičovské dovolené v České republice přibližně 5 500 otců. Tabulka je součástí přílohy.

Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte

Jedná se o děti, které nemohou vychovávat jejich biologičtí rodiče a jejich péči přebírají příbuzní. Právní úprava osobní péči příbuzného nebo osoby blízké upřednostňuje před péčí cizí. Péče fyzické osoby (příbuzné i nepříbuzné) má vždy přednost před umístěním dítěte do ústavní výchovy. Ve všech případech je předním hlediskem při rozhodování o způsobu péče nejlepší zájem konkrétního dítěte.

V přímé příbuzenské linii nemůže dojít k osvojení dítěte, tudíž péče příbuzných může mít čtyři právní normy, péče na základě dohody s rodičem, osobní péče poručníka, péče jiné osoby nebo pěstounská péče. Mezi základní předpoklady při svěření dítěte do péče příbuzného patří záruka řádné péče o dítě, bydliště na území České republiky a souhlas se svěřením dítěte do péče.

Mezi výhody umístění dětí do péče příbuzného patří dlouhodobý vztah dítěte a příbuzného a již vzniklé citové pouto. Časté jsou případy prarodičů, kteří pomáhali s péčí dítěte od jeho útlého věku, zachraňovali ho před nevhodným chováním rodiče, a dítě pak dostalo možnost žít „oficiálně“ s tímto příbuzným s úlevu vítá. Další výhodou je stálost prostředí a širších vztahů v rodině. Poslední výhodou je možnost zachování vztahu s vlastním

---

⁴³Otec na mateřské dovolené. Psychologie.cz [online]. [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: <https://psychologie.cz>

⁴⁴Český statistický úřad: Průzkum veřejného mínění o podpoře využívání rodičovské dovolené muži [online]. [cit. 1.5.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz>

rodičem. Tato výhoda se nevyskytuje vždy, ale často má dítě možnost o pravidelný kontakt s rodičem a nedochází k porušení vztahového pouta.

Mezi rizika naopak patří opakování nevhodné péče a nedostatečné výchovné schopnosti. Tento problém se vyskytuje v případě, že péči o dítě přebírají prarodiče.

Nadační fond J&T uvádí příklad takové rodiny: *“Matka (dnes již babička)s dětmi v minulosti střídala partnery a podléhala domácímu násilí coby oběť. Její děti žily v neustálém strachu, naučily se ovládat strategii boje nebo odevzdání se, časem začaly kvůli napjaté atmosféře utíkat z domova pryč s vidinou lepších vztahů někde jinde. Tak se stalo, že dítě–dívka–čerstvě dospěla, s prvním chlapcem otěhotněla, a protože neměla z domova základ fungujících vztahů a funkční péče, začala selhávat. Neznala, jak se řeší normálním způsobem problémy mezi mužem a ženou, nechala si ubližovat stejně jako její matka anebo utíkala k dalším mužům. Po nějaké době zasáhl OSPOD a dítě této mladé matky skončilo v péči výše popsané babičky. Nabízí se otázka, zda je to v pořádku a zda lze babičce pomoci změnit výchovné i vztahové strategie, aby se příběh znovu neopakoval.”*⁴⁵

Podle sdružení na ochranu dětí a MSPV se v roce 2016 v náhradní rodinné péči nacházelo celkem 18 636 dětí, z toho 10 922 v dlouhodobé pěstounské péči, 540 v přechodné pěstounské péči, 3 013 v poručenské péči a 4 161 v péči jiné osoby. Pěstounskou péči o dítě převzalo celkem 72,3 % příbuzných a 27,7 % cizích lidí.⁴⁶

Rozvedené páry

Podle české legislativy je manželství základní právní institut, jehož hlavním účelem je založení rodiny, výchova dětí a vzájemná podpora. Podle občanského zákoníku mají muž a žena v manželství rovné povinnosti a rovná práva, jsou si navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.⁴⁷

Rozvod je naopak podle Velkého sociologického slovníku chápan jako *“právní zrušení manželství během života obou partnerů. jemuž předchází jeho reálný rozpad”*⁴⁸ Jelikož

---

⁴⁵ Nadace J and T: Náhradní rodinná péče [online]. [cit. 1.5.2020]. Dostupné z: <https://www.nadacejt.cz>

⁴⁶ Sružení na ochranu ohrožených dětí: Statistika MPSV za rok 2016 [online]. [cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <https://www.sood.cz>

⁴⁷ Občanský zákoník

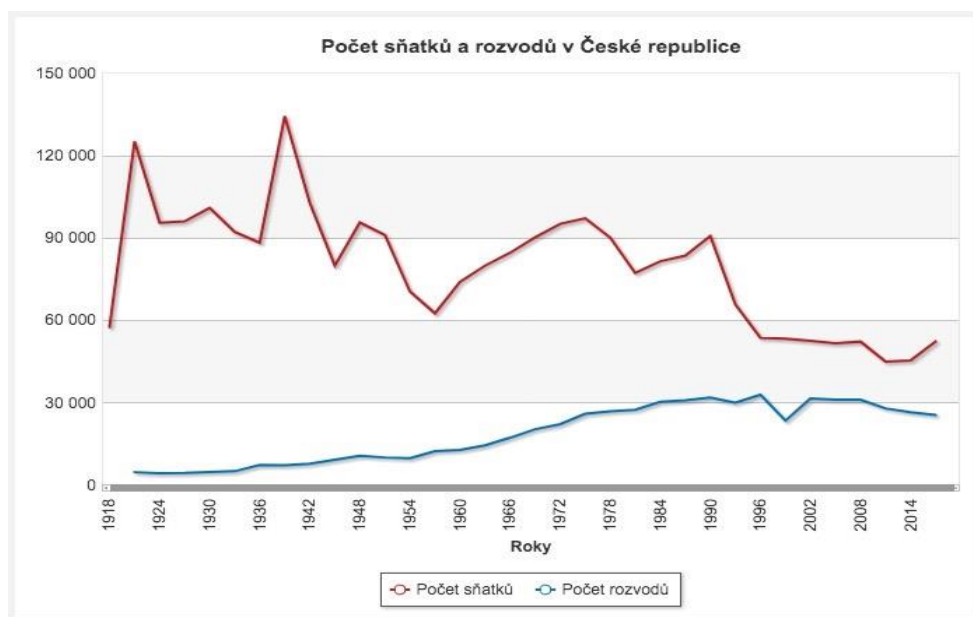
⁴⁸ Velký sociologický slovník 1996: s. 955

rozvod je velkou životní událostí, ovlivňuje celou rodinu. Může být narušené celkové fungování rodiny, výchova dětí, sociální status rodiny.

Podle Zdeňka Pavlíka a Milana Kučery mezi nejčastější příčiny rozpadu manželství patří rozdíl povah, názorů a zájmu (47%), poté nevěra (u mužů 15 %, u žen 6%) a neuvážený sňatek (5,5%). Mezi další činitele velké rozvodovosti řadí Pavlík nízkou religiozitu v České republice.⁴⁹

Tabulka číslo 2

zdroj: Český statistický úřad

V tabulce číslo 2 je zřetelné, že se zvyšuje počet rozvodů od roku 1918, ale zároveň, je jasně viditelné, že klesá počet uzavřených manželství. Proto v dnešní době můžeme mluvit o rozvodu téměř každého druhého manželství. Podle českého statistického úřadu je 40 % manželství bezdětných a zhruba jen 3% tvoří rodiny s třemi a více dětmi. Český statistický úřad také uvádí, že v nejmenších obcích do 2 000 obyvatel se rozvádí 50 % manželství, oproti tomu ve větších městech nad 20 000 obyvatel se rozpadne až 70 % všech uzavřených manželství.

Podle neziskové organizace Šance dětem může rozvod u dětí vyvolat velmi negativní reakce, které mohou ovlivnit celkovou psychiku dítěte. Ilona Špaňhelová zmiňuje například

⁴⁹ PAVLÍK, Z. KUČERA, M. Populační vývoj České republiky 1990-2002, s. 13.

noční běsy, pomočování, zhoršení školního prospěchu, projevy spojené se somatickými prvky, nechutenství, pocit viny nebo častější lhaní až útky z domova.⁵⁰

---

⁵⁰ Šance dětem: *Vliv rozvodu na duši a chování dítěte* [online]. [cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz>

Praktická část

4. Výzkum

Metodologie výzkumu

Na základě cílů byla stanovena kvantitativní metoda. Jako technika výzkumu byl zvolen dotazník. Na jejich základě jsem si stanovala hypotézy. Tento dotazník slouží ke zmapování postojů a názorů, týkajících se proměn rodin ve 21. století. Kvantitativní výzkum proběhl formou dotazníků u 70 respondentů. Dotazník má 18 otázek, u některých otázek i s možnostmi komentáře. Před samotným výzkumem jsem provedla předvýzkum u šesti respondentů, kterým jsem poslala testovací verzi dotazníku. Na základě jejich připomínek a návrhů jsem upravila dotazník do finální podoby.

Dotazníkové šetření

V dotazníku jsem použila 18 uzavřených otázek, s možností komentáře u 7 otázek. Otázka číslo 10 byla navržena jako seřazovací od nejdůležitějšího po nejméně důležitou priorotu. V otázkách 1 až 5 jsem zjišťovala údaje o věku, dosaženém vzdělání, sexuální orientaci a rodinném stavu. Otázky 6 až 9 zjišťovaly postoje respondentů k dětem a k manželství. V otázce číslo 10 měli respondenti seřadit své priority při rozhodování o početí prvního potomka. V otázkách 11 až 14 dotazovaní odpovídali, zda mají muži a ženy stejné předpoklady pro výchovu dítěte, zda mají právo na profesní seberealizaci a zda souhlasí s výrokem, že žena by po porodu měla zůstat co nejdéle doma s dítětem před návratem do práce. Otázka číslo 15 se týkala postojů ke svobodným matkám. Otázky 16 a 17 se zabývaly homosexuálními páry a poslední otázka zjišťovala názor respondentů na rozvod. Výzkum proběhl v březnu a dubnu 2020. Dotazník je součástí příloh.

Cíle výzkumu

Celkovým cílem výzkumu bylo zjistit postoje a názory respondentů na manželství, homosexuální páry, rodiny s jedním rodičem nebo rozvod, a také to, jak data získaná tímto dotazníkem korespondují se statistickými údaji, které jsem rozebírala v teoretické části práci.

Dílčí cíle představují zjištění:

Cíl 1: Jaký věk považují respondenti za ideální pro početí prvního potomka?

Cíl 2: Zda respondenti preferují manželství nebo volné partnerství?

Cíl 3: Priority respondentů při rozhodování o početí prvního potomka?

Cíl 4: Souhlas respondentů s tvrzením, že " Žena by po porodu měla zůstat co nejdéle doma s dítětem před návratem do práce"?

Cíl 5: Zda je otec schopný převzít péči o předškolní dítě stejně kvalitně jako matka? (pokud zůstane na rodičovské dovolené)?

Cíl 6: Souhlas respondentů s homosexuálním manželstvím/partnerstvím?

Cíl 7: Vnímání rozvodu v dnešní době jako běžné věci?

Hypotézy výzkumu

K cíli 1

V teoretické části popisují, že partneři ve 21. století odkládají pořízení prvního potomka do pozdějšího věku. Předpokládám tedy, že nejvíce respondentů bude odpovídat, že ideální věk je 35 a výše.

Hypotéza č. 1: *"Nejvíce respondentů bude odpovídat, že ideální věk je 35 a výše než věk pod 35 roků."*

K cíli 2

Z teoretické části se dozvídáme, že lidé v dnešní době preferují spíše mimomanželské vztahy než manželství. Předpokládám tedy, že více respondentů budu volit variantu volného partnerství.

Hypotéza č. 2: *"Více respondentů budu volit variantu volného partnerství před manželstvím."*

K cíli 3

V teoretické části zmiňují, že finance hrají velkou roli při zakládání rodiny, a proto předpokládám, že finanční jistota bude na prvním v místě mezi prioritami při rozhodování o početí prvního potomka.

Hypotéza č. 3: *"Předpokládám, že finanční jistota bude na prvním v místě mezi prioritami při rozhodování o početí prvního potomka."*

K cíli 4

Z teoretické části se dozvídáme, že ženy mají průměrně děti v pozdějším věku a tudíž si myslím, že se budou vracet do práce dříve, neboť mají již kariéru a nebudou chtít o své místo přijít. Ovšem ve svém dotazníku předpokládám, že respondenti budou souhlasit s tvrzením, že Žena by měla zůstat po porodu, co nejdéle doma s dítětem.

Hypotéza č. 4: *"Respondenti budou nejvíce souhlasit s tvrzením, že Žena by měla zůstat po porodu, co nejdéle doma s dítětem."*

K cíli 5

V práci popisují trend otců na rodičovské dovolené, ale vzhledem ke stále nízkým počtům otců v domácnosti, předpokládám, že většina respondentů bude odpovídat, že otec spíše není schopen stejně kvalitní péče o předškolní dítě jako matka.

Hypotéza č. 5: *“Většina respondentů považuje, že otec není schopen stejně kvalitní péče o předškolní dítě jako matka.”*

K cíli 6

Jelikož v České republice není manželství homosexuálních párů povoleno, ale pouze registrované partnerství, předpokládám, že respondenti budou mít negativní názor na manželství stejnopohlavních párů.

Hypotéza č. 6: *“Předpokládám, že respondenti budou mít negativní názor na manželství stejnopohlavních párů než párů tvořený mužem a ženou.”*

K cíli 7

Z teoretické části víme, že v současnosti se rozvádí 50% manželství. Myslím tedy, že společnost bude chápat rozvod jako běžnou věc dnešní společnosti.

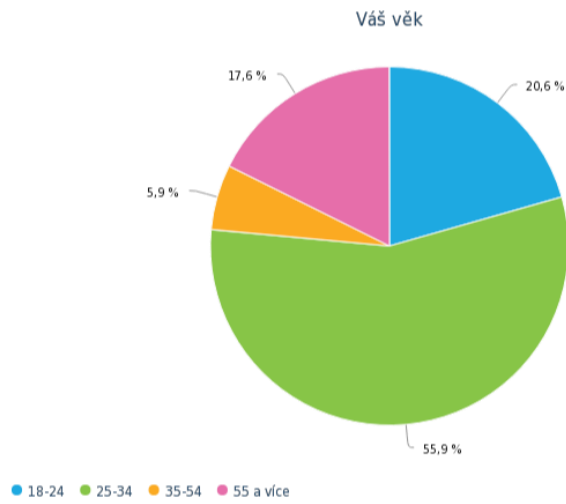
Hypotéza č. 7: *“Respondenti vnímají rozvod jako běžnou věc dnešní společnosti.”*

Vyhodnocení dotazníku dle grafů

Dotazník byl původně rozeslán 70 respondentům. Na dotazník odpovědělo pouze 62 respondentů, a proto jsem oslovila dalších 8 respondentů. Celkový počet respondentů, kteří se zúčastnili mého dotazníkové šetření tak bylo 70.

Otázka 1

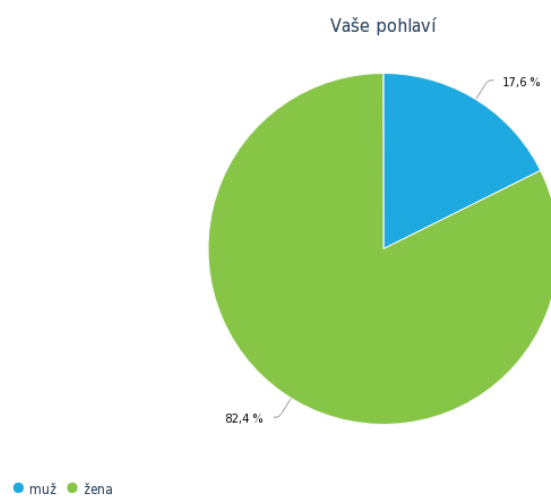
Věk respondentů

z:vlastní

Otázka 2

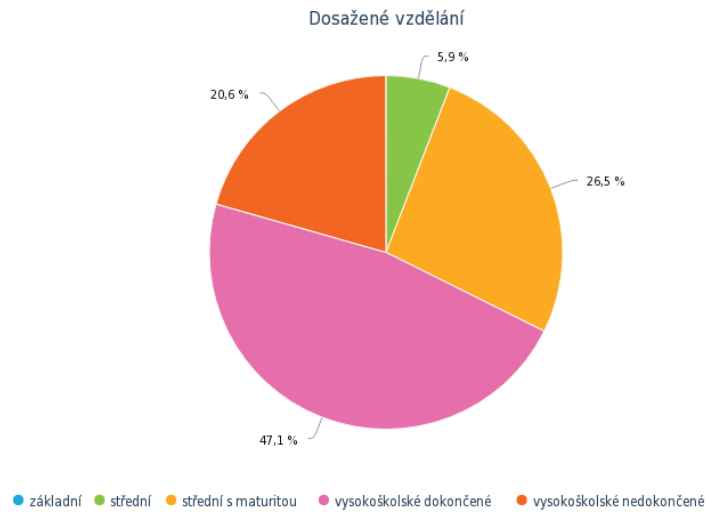
Pohlaví respondentů

z:vlastní

Otázka 3

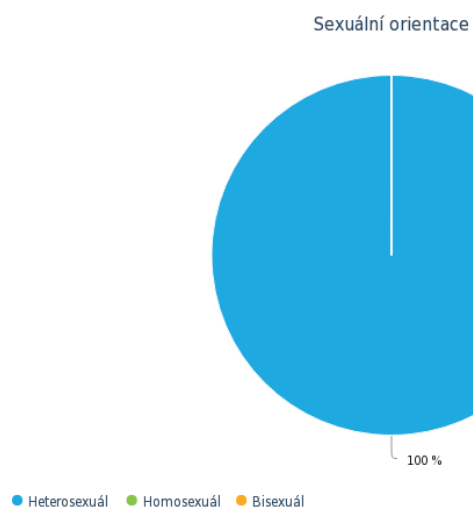
Dosažené vzdělání respondentů

z:vlastní

Otázka 4

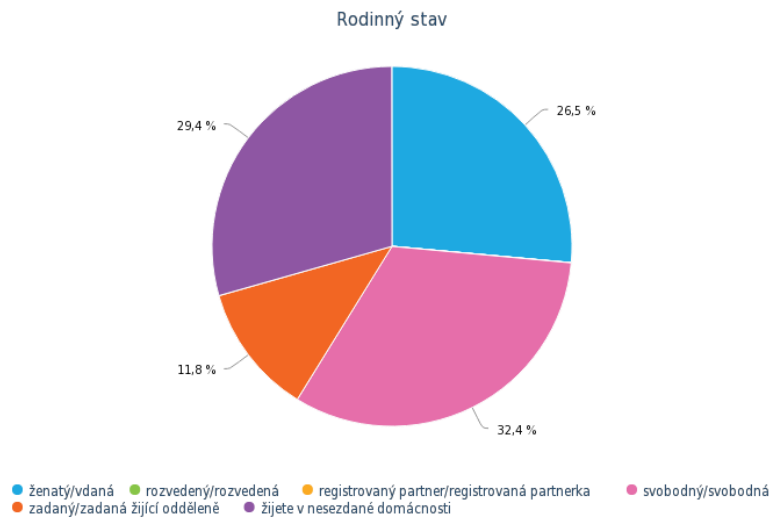
Sexuální orientace respondentů

z:vlastní

Otázka 5

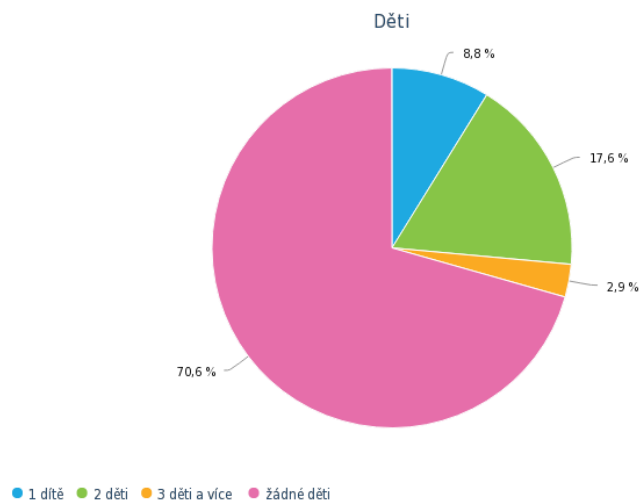
Rodinný stav respondentů

z:vlastní

Otázka 6

Děti respondentů

z:vlastní

Otázka 7

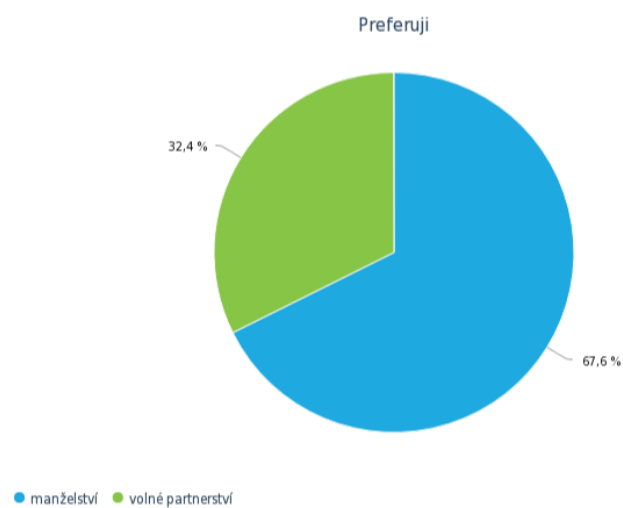
Ideální věk pro narození prvního dítěte podle respondentů

z:vlastní

Otázka 8

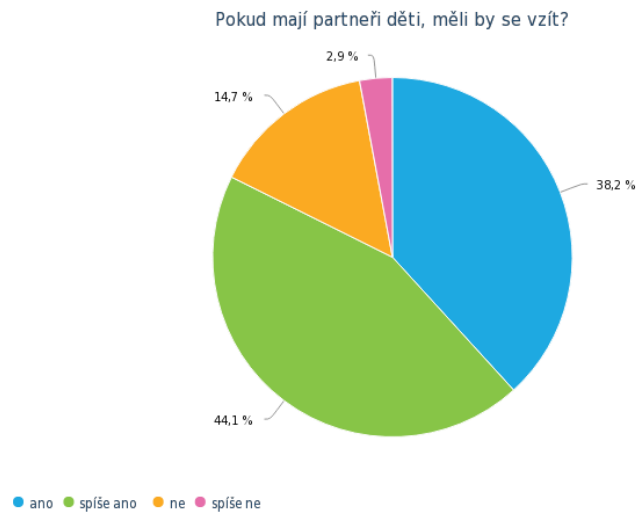
Preference respondentů

z:vlastní

Otázka 9

Názor respondentů na manželství, pokud mají partneri děti

z:vlastní

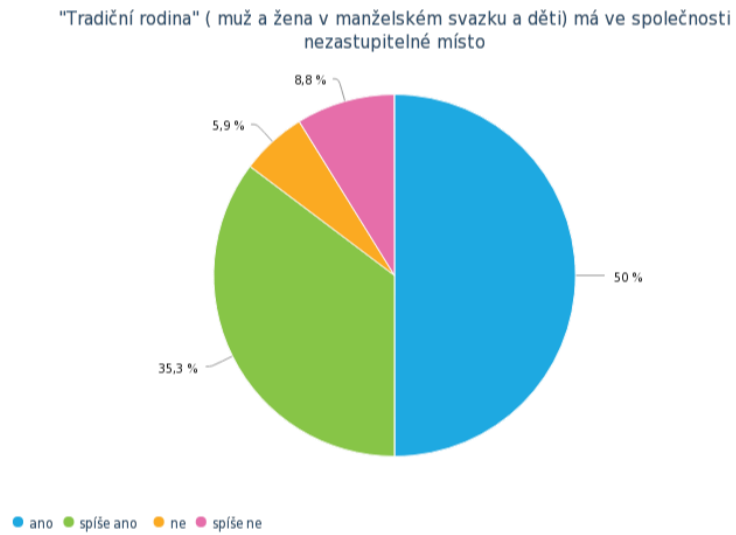
Otázka 10

Priority respondentů při rozhodování o počtu prvního dítěte

Možnosti	Důležitost
pevný partnerský vztah/dlouhodobý vztah	5
finanční stabilita/zázemí	4,4
dokončené vzdělání	3,9
touha po dítěti	3,9
nátlak rodiny /uspokojit jejich touhy po vnoučatech)	2,7

Otázka 11

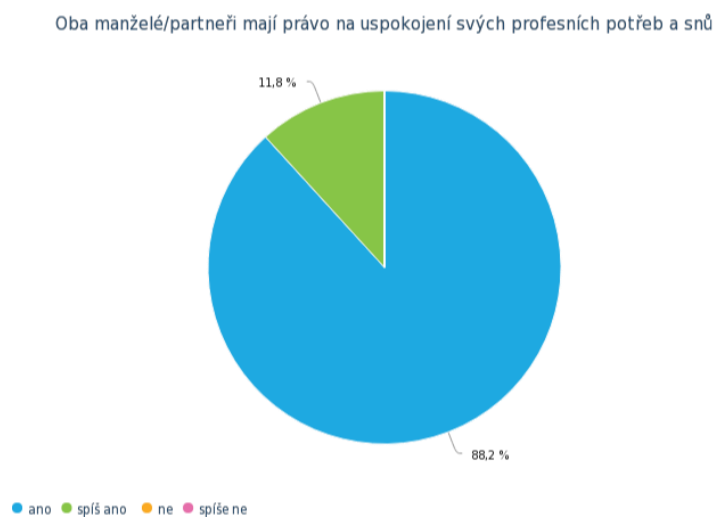
Význam tradiční rodiny (muž a žena v manželském svazku a děti) podle respondentů

z:vlastní

Otázka 12

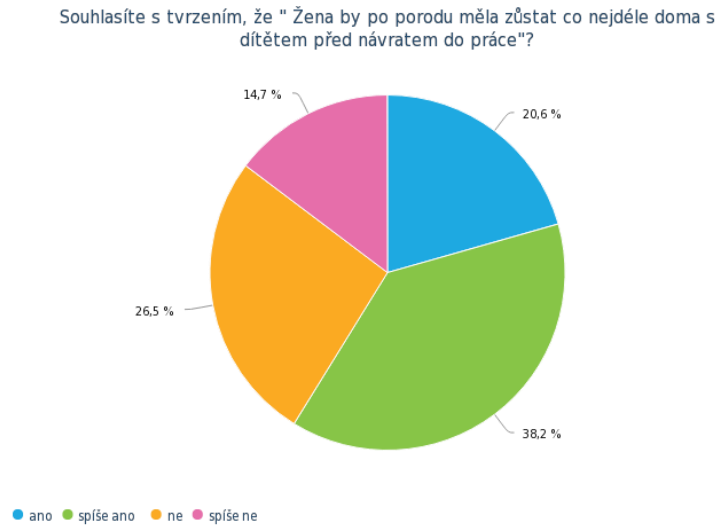
Mají oba partneři právo na uspokojení svých profesních potřeb a snů,

z:vlastní

Otázka 13

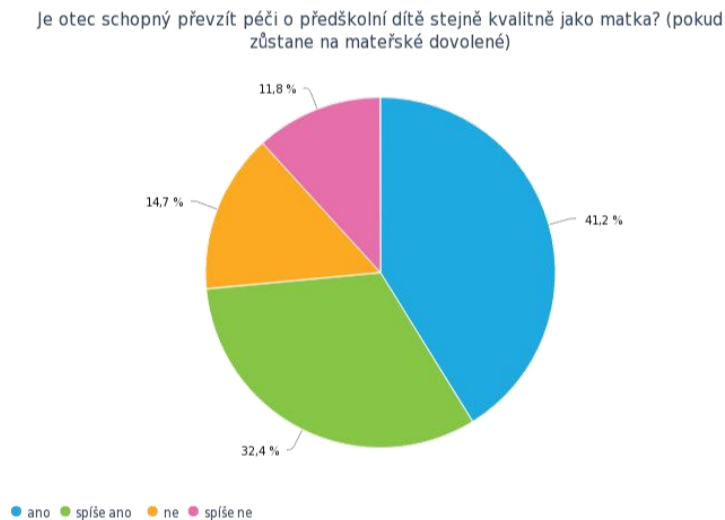
Zda respondeti souhlasí s tvrzením, že "Žena by po porodu měla zůstat co nejdéle doma s dítětem před návratem do práce".

z:vlastní

Otázka 14

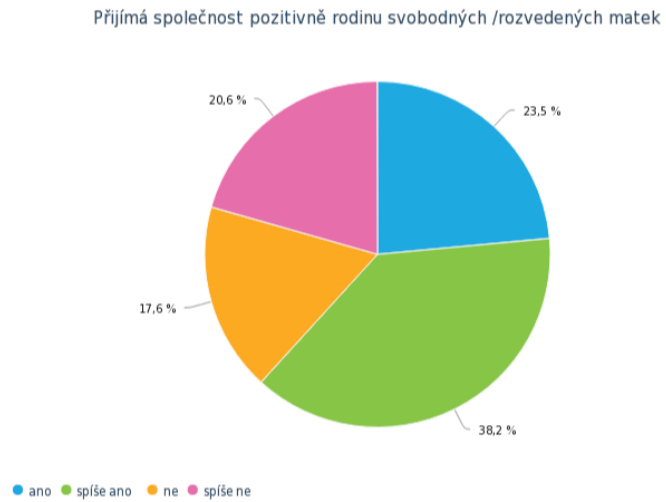
Zda je podle respondentů otec schopný převzít péči o předškolní dítě stejně kvalitně jako matka

z:vlastní

Otázka 15

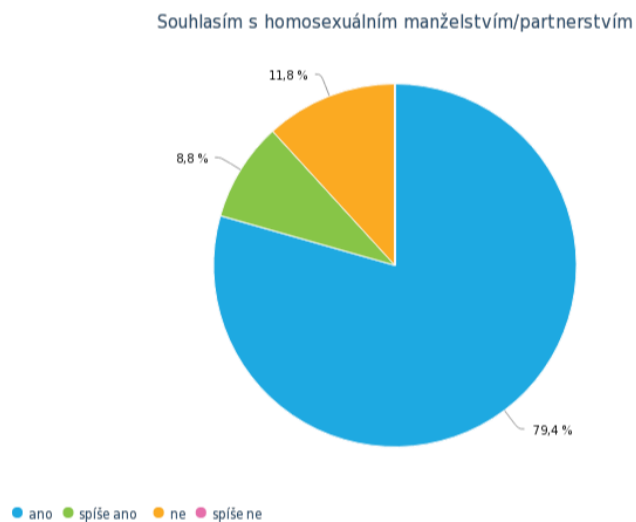
Zda společnost podle respondentů přijímá pozitivně rodinu svobodných/rozvedených matek

z:vlastní

Otázka 16

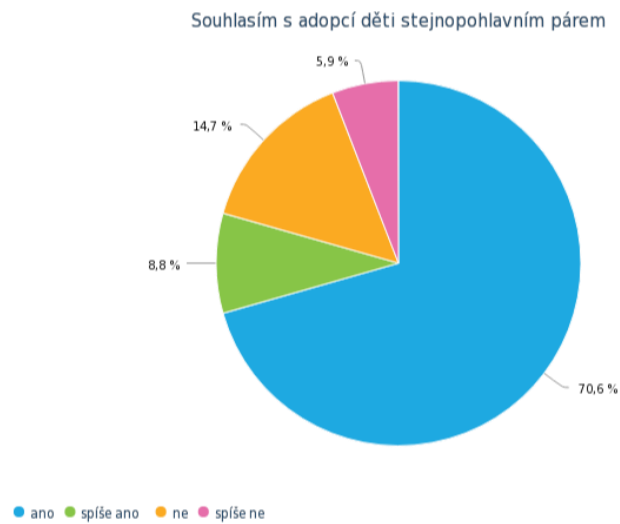
Souhlas respondentů s homosexuálním manželstvím/partnerstvím

z:vlastní

Otázka 17

Zda respondenti souhlasí s adopcí dětí stejnopohlavních párů

z:vlastní

Otázka 18

Zda respondenti vnímají rozvod v dnešní době jako běžnou věc

z:vlastní

Vyhodnocení hypotéz

Cíl 1

Má hypotéza se nepotvrdila. Předpokládala jsem, že většina respondentů bude preferovat děti v pozdějším věku. Většina respondentů (88,2%) ale považuje za ideální věk pro pořízení prvního potomka věk 25-34 let. Jen pro 2,9% je ideální věk 35 a výše a dokonce 8,8 % respondentů vnímá jako ideální věk 18 - 24.

Cíl 2

Má hypotéza se nepotvrdila. Z jiných průzkumů a odborné literatury jsem předpokládala, že respondenti budou preferovat volný vztah oproti manželství. Ovšem 67,6 % preferuje manželství oproti 32,4 %, kteří naopak upřednostňují volné partnerství.

Cíl 3

V této otázce se má hypotéza nepotvrdila ani nevyvrátila. Nejvíce respondentů odpovědělo, že při uvažování o početí prvního dítěte hraje největší roli pevný partnerský vztah a finanční situace je na druhém místě. Dokončení vzdělání a touha po dítěti se umístily na třetím místě mého dotazníku. Na posledním místě se umístil nátlak rodiny.

Cíl 4

S tvzením, že by žena měla po porodu zůstat doma s dítětem co nejdéle souhlasí 20,6 % respondentů. 38,2 % zvolila možnost spíše ano. Jasně ne odpovědělo 26,5% dotázaných a 14,7 % zvolilo možnost spíše ne. Možnost komentáře zvolilo 5 respondentů.

Jeden respondent napsal: *“Toto je samozřejmě do značné míry ovlivněno finanční situací rodiny. Nicméně péče o dítě by neměla být vnímána jako něco, co se děje na úkor kariéry. Naopak, péče o děti by společností měla být vnímána a hodnocena velmi vysoko. Je otázka, zda právě snaha o vymazání rozdílů mezi muži a ženami pod heslem "rovnoprávnosti" nevede k znehodnocení této výjimečné, náročné a pro budoucnost celé společnosti naprosto nezbytné činnosti. Rodičovství je kariéra na plný úvazek.”*

Dva respondenti zastávající opačný názor se vyjádřili takto, *“ Záleží na tom, jak se partneři domluví. Podle mě je důležité, aby matka zůstala prvních pár měsíců doma, ale poté je to už na domluvě”* a *“ Je to pouze na ní, pokud se s manželem/ partnerem dohodnou, klidně může jít do práce ona a on se starat o dítě... Je to jen na domluvě”*.

Má hypotéza u této otázky se opět ani nepotvrdila ani nevyvrátila.

Cíl 5

Má hypotéza se nepotvrdila. Na základě průzkumů Českého statistického úřadu jsem předpokládala, že dle respondentů nebude otec schopný převzít péči o předškolní dítě stejně kvalitně jako matka. Avšak 41,2 % respondentů si myslí, že otec je schopný tuto péče zvládnout stejně kvalitně, 32,4 % s tímto výrokem spíše souhlasí. Jasný nesouhlas vyjádřilo 14,7 % a spíše ne 11,8 %.

Možnosti komentáře opět využilo 5 dotázaných, kteří všichni odpověděli ano. *“Otcové se samozřejmě dokáží o své děti postarat stejně kvalitně jako matky. Nikoli však stejně - jinými slovy přístup, způsob je jiný, kvalita stejná. To, co otcové dětem nabízí, je něco jiného, než mohou nabídnout matky. Není to však méně hodnotné nebo potřebné. Zároveň ale platí, že dítě v odlišných vývojových obdobích má jiné potřeby (otázka tzv. senzitivních období), tedy i význam vlivu matky a otce se v čase mění. A tím se vracíme k potřebě přítomnosti obou rolí - muže i ženy.”*, odpověď respondentky číslo 17.

Cíl 6

S uzavíráním homosexuálních manželství a partnerství jednoznačně souhlasilo 79,4 % respondentů, 8,8 % zvolilo možnost spíše ano a 11,8 % odpovědělo ne. Možnost spíše ne nevyužil nikdo. Z těchto odpovědí se domnívám, že většina lidí má na uzavírání homosexuálního manželství/partnerství jasný názor. Má hypotéza se u této otázky nepotvrdila. U této odpovědi se však objevily jen komentáře lidí, kteří tato manželství nepodporují. Zazněl názor, že *“ Bible hovoří jasně”* a *“Tato otázka má dvě roviny - jednak homosexuální partnerství samo o sobě, jednak takové partnerství jako prostředí pro vytvoření rodiny, výchovu dětí. Pro výchovu dětí je podle mne tento vztah naprosto nedostatečný, viz všechny předchozí komentáře. Žádný muž s jakkoli silnými ženskými rysy nebude nikdy plně ženou a naopak, žádná žena jakkoli maskulinní nebude nikdy plně mužem. A opět - popírání těchto rozdílů nevede ke zrovnoprávnění, ale ke znehodnocování a znevažování odlišností”*.

Cíl 7

U poslední otázky se má hypotéza potvrdila. Více než polovina respondentů (52,9 %), odpověděla ano, 26,5 % spíše ano, 11,8 % ne a 8,8% spíše ne. Z těchto odpovědí vyplývá, že společnost v dnešní době vnímá rozvod jako běžnou věc. Z komentářů ovšem bylo patrné,

že většina lidí není s touto skutečností spokojena. *“Žel ano. Zároveň ale běžné nepovažují za správné. Normou by ve vztazích nemělo být to, co se děje často, ale co by se mělo dít. A současná míra rozvodovosti by neměla být ani argumentem, či spíše výmluvou pro stejné jednání. Hrozí tak roztočení spirály "čím více lidí se rozvádí, tím více lidem to přijde normální, tím více lidí se rozvede, tím více normální to bude”.*

5. Diskuze

Ve své bakalářské práci jsem nejvíce čerpala z knih českého sociologa, pedagoga, zakladatele a prvního děkana Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity Iva Možného. V jeho knize *Rodina a společnost* jsem se dočetla nejvíce o vývoji rodiny v čase, proměnách rodiny od počátku lidské párové rodiny, přes vzestup patriachální domácnosti až po zrovnoprávnění mužů a žen. Ve své knize se také zabývá predikcemi do budoucna. S většinou z nich jsem souhlasila, neboť dnešní průzkumy ukazují, že jeho odhady byly správné. Naopak s Ivem Možným nesouhlasím v rozdělování pojmu *rodina* a *domácnost*. Možný používá pojem rodina pouze v případě, kdy muž a žena mají společně děti. Pojem domácnost naopak používá v případě pokud se nejedná o partnery s dětmi. Velkou roli při používání pojmu rodina hraje manželství. Pokud bych s tímto dělením slov souhlasila, nemohla bych ve své práci rozebírat nově vzniklé typy rodin ale nové typy domácností.

V minulosti bylo manželství a rodina vnímáno jako základ státu, tento pohled se ve 21. století změnil, a ne každý dnes manželství a rodinu vnímá jako podstatnou součást svého života. Podle mého průzkumu rodina stále tvoří nezastupitelné místo ve společnosti, pouze pohled na rodinu jako takovou se mění. Daleko větší procento lidí si pořizuje dítě mimo manželský sňatek nebo dokonce o dítěti neuvažují vůbec. Rozvodovost v České republice překročila 50%, matek nebo otců samoživitelů přibývá, sňatečnost také klesla nebo je odsouvána do pozdějšího věku. To, co bylo před 50 lety ve společnosti běžné, je dnes naopak považováno za ojedinělé a naopak. Sňatek v 18ti letech je dnes spíše raritou. Sociální změny ve společnosti s sebou přinesly také jiný pohled na matky samoživitelky. V dnešní době se matky samoživitelky ani rozvedené páry nedočkají pohrdání a odsuzování jako v minulosti, ale spíše jen nesouhlasu. Z mého průzkumu vyplývá, že rozvod je v dnešní době vnímán jako běžná věc, ale zároveň by neměla být standartem. Já sama mám s rozvodem zprostředkovanou zkušenost, můj otec je jednou rozvedený. Potvrzuje výzkum Pavlíka a Kučery, že mezi nejčastější příčiny rozvodu patří rozdílnost povah a zájmů.

Dle mého názoru je rodina a manželství pro společnost důležitá. Podporuji i homosexuální manželství a adopce dětí stejnopohlavními páry. Jak říká český filozof, sociolog a teolog Tomáš Halík *“Tvzení, že registrovaná partnerství ohrožují tradiční rodinu, je nesmysl. Tradiční rodinu ohrožují manželské nevěry, alkoholismus, vzájemná neúcta manželů, domácí násilí a hrubost, hon za penězi, působící zanedbávání lásky k dětem a*

podobné věci, ale nikoliv registrované partnřeství homosexuálů”⁵¹. Rodinu v tomto případě vnímám spíše jako potřebu mít někoho rád, pečovat o něj, sdílet s ním své radosti i starosti. Být někomu věrný a plánovat společnou budoucnost. V tomto směru vnímám vývoj společnosti negativně, neboť stále větší počet mladých lidí raději žije bez tohoto “závazku” a jen si užívá života. Sama mám ve svém okolí několik kamarádů, kteří o stálem partnerském vztahu do budoucna neuvažují, ale naopak se hlásí k fenoménu singles. Sociolog Ivo Možný používá termín “dobrovolná nepárovost”. Většina těchto kamarádů pochází z uměleckého prostředí, pro které je volný životní styl obvyklý.

Vyrůstala jsem v typické křesťanské rodině, kde svatba, děti a rodinný život byl považován za naplnění Božího plánu. Díky této výchově a křesťanskému prostředí, ve kterém se stále pohybuji, vnímám rodinu a partnerství jako důležitou součást mého života. Na druhou stranu, i já zatím žiji v nesezdaném páru. Rozhodla jsem se porušit tradici, a zkusit nejdříve s partnerem žít, a až poté uvažovat o svatbě. Setkala jsem se s velkým nepochopením, neboť “manželství na zkoušku” je v očích mých věřících kamarádů hřích. Zároveň s přítelem neplánujeme vlastní děti, ale uvažujeme o adopci v pozdějším věku. Já sama se tedy podílím na sociálních změnách ve společnosti.

Na závěr diskuze bych chtěla říct, že ve svém okolí se nejvíce setkávám s názorem, že tradiční rodina má své místo a je ve společnosti nenahraditelná, ale vnímám i toleranci vůči lidem, kteří se rozhodli založit jiný typ rodiny. Pokud se budou lidé navzájem tolerovat a podporovat, může se společnost pozitivně ovlivňovat a učit se od sebe navzájem.

---

⁵¹ Tomáš Halík: *Clanky-eseje* [online]. [cit. 5.5.2020]. Dostupné z: <http://halik.cz>

Závěr

V úvodu své bakalářské práce jsem citovala verše z Knihy Genesis ze Starého zákona. Slova o tom, jak Bůh stvořil muže a ženu a ustanovil manželství a rodinu. Dnes ovšem žijeme v moderní, sekulární společnosti. Jak říká Charles Taylor v knize „Sekulární věk“ (z roku 2007, u nás vydaná roku 2013), došlo v průběhu posledních staletí k výrazné změně postavení náboženství v západních společnostech. A lze očekávat, že se změnou postavení náboženství ve společnosti se změní a pohledy na manželství a rodinu jako takovou.⁵² Mezinárodně uznávaný teolog Tomáš Halík při jedné své přednášce v roce 2015 řekl: „... *styčné body umožňující vzájemný dialog sekulárního světa a všech velkých světových náboženství je možné nalézt v podobě „zlatého pravidla“ - čiň druhým to, co chceš, aby činili tobě. Všechna velká náboženství jsou určitou školou, jak překonat lidské sobectví, jak zkrotit lidské pudy a jak se naučit základním pravidlům soužití.*“⁵³ Tato základní pravidla soužití jsou nejdůležitější právě v tom nejužším soužití, v rodině. A potom je důležité zachovávat „zlaté pravidlo“ i ve společnosti, v mém případě v pohledu a v přístupu k těm, kteří se ode mne odlišují, kteří mají jiné priority, kteří mají jiná pravidla. Ať už jsou dána čímkoli.

Nedílnou součástí teoretické části mé práce, je část – jak jsem uvedla v úvodu – praktická. Tedy výsledky on-line dotazníku a zhodnocení mých hypotéz a jejich porovnání s odpověďmi dotazovaných.

Výsledky dotazníku byly pro mne velice zajímavé. Přesto, že žijeme v sekularizované společnosti – vyplývá to např. z posledního Sčítání lidu, domů a bytu v roce 2011, kdy až pět milionů lidí odmítlo vyjádřit se k této otázce a jen asi jeden milion a dvě stě tisíc lidí se přihlásilo k nějaké církvi – zůstávají základní „biblické“ hodnoty, jak je uvádí Kniha Genesis, stále těmi, kterých si naše společnost váží a chtěla by je zachovat. Jedná se o preferenci manželství místo volného vztahu a důležitost dítěte v rodině, a z toho vyplývající poměrně nízký věk pro početí prvního dítěte. A také pohled na důležitost pevného partnerského vztahu při rozhodování o početí dítěte

Na druhou stranu z dotazníku vyplynula poměrně značná tolerance k rozvodovosti a k manželství homosexuálních párů. Změna ve společnosti, především přístup k ženám a

---

⁵² TAYLOR, Charles. *Sekulární věk: dilemata moderní společnosti*. S. 134

⁵³ Žurnál: *O dialogu mezi náboženstvími a sekulární společností* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupné z: <http://archiv.zurnal.upol.cz>

k jejich rovnoprávnosti, ať už jde o jejich kariérní postup, naplnění představ o vlastním životě či nároku na volný čas, vedlo značnou část respondentů k souhlasu s tím, aby na rodičovské dovolené zůstal otec. Vždyť téměř sedmdesát procent dotázaných je přesvědčeno nebo spíše přesvědčeno o tom, že otec je schopný postarat se o dítě stejně kvalitně jako matka. Tím vlastně respondenti vyjadřují, že již neplatí pravidlo, že otec je vždy za všech okolností hlavní živitel rodiny.

Mohu tedy závěrem shrnout, že i v sekularizované postmoderní společnosti si rodina zachovává svou důležitost jako základní stavební prvek společnosti. Jako místo pro plození a výchovu dětí. A pevný partnerský vztah má v této úloze svůj nezastupitelný význam. Na druhé straně je společnost otevřenější k chování, které Bible neuznává, tedy k rozvodům a praktikované homosexualitě a homosexuálním partnerstvím nebo manželstvím. Ovšem i z tohoto přístupu snad vyplývá, že harmonický vztah (lepší rozvod než neustálé hádky) a pevný vztah (heterosexuální či homosexuální) je významný, důležitý a nenahraditelný.

Seznam použité literatury

BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad*. 23. (14. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2017. ISBN 978-80-7545-052-4.

BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Třetí vydání. Přeložil Otakar VOCHOČ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2018. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192678

TAYLOR, Charles. *Sekulární věk: dilemata moderní společnosti : vybrané kapitoly*. Praha: Filosofia, 2013. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-393-3.

FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-87-7.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

MOŽNÝ, I., *Sociologie rodiny*, Praha, Slon, 2002, ISBN 80-86429-05-9

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.

NAKONEČNÝ M., *Sociální psychologie*, Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.

NOVOSAD, Libor. *Základy teorie a metod sociální práce*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-890-6.

PAVLÍK, Zdeněk. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*. 1. vyd. Praha: Demoart, 2002. ISBN 80-902686-8-4.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN sbn80-7184-310-5.

PULKRÁBKOVÁ, K., *Co v dnešní době znamená rodina*, Psychologie dnes, čís.12, roč.13, prosinec 2007, Portál, ISSN 1212-9607.

ŠULOVÁ L., *Co v dnešní době znamená rodina*, Psychologie dnes, čís.12, roč. 13., prosinec 2007, Portál. ISSN 1212-9607.

Elektronické zdroje

Český statistický úřad: *Průzkum veřejného mínění o podpoře využívání rodičovské dovolené muži* [online]. [cit.1.5.2020]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/1413-04-2004-pruzkum_verejneho_mineni_o_podpore_vyuzivani_rodicovske_dovolene_muzi

Jsme fér: *Rozdíly* [online]. [cit. 9.4.2020]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/rozdily>

KOZLOVA, L. *Dobrovolné mateřství bez partnera*. Gender, rovné příležitosti, výzkum. [cit. 21.4.2020], dostupné na WWW :[://www.genderonline.cz/uploads/6ceebe023e7674dccb3431a0565d97230f5b380b_dobrovolne-materstvi-bez-partnera.pdf](http://www.genderonline.cz/uploads/6ceebe023e7674dccb3431a0565d97230f5b380b_dobrovolne-materstvi-bez-partnera.pdf)

Ministerstvo vnitra České republiky: *Uzavření registrovaného partnerství* [online]. 2020 [cit. 3.5.2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>

Nadace J and T: *Náhradní rodinná péče* [online]. [cit.10.5.2020]. Dostupné z: <https://www.nadacejt.cz/nahradni-rodinna-pece-k2.html>

Odbor 24, Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Národní zpráva o rodině*, on line, akt. 25.4.2005, [cit. 13.1.2020], dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/898>>.

Psychologie.cz : *Otec na mateřské dovolené*.online]. [cit. 21.2.2020]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/tata-na-rodicovske-dovolene/>

Queergeography: *Rovnost manželství ve světě* [online]. [cit.1.5.2020]. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>

Sružení na ochranu ohrožených dětí: *Statistika MPSV za rok 2016* [online]. [cit.9.3.2020]. Dostupné z: <https://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

Šance dětem: *Vliv rozvodu na duši a chování dítěte* [online]. [cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/vliv-rozvodu-na-dusi-a-chovani-ditete-38.html>

Tomáš Halík: *clanky-eseje* [online]. [cit. 5.5.2020]. Dostupné z:
<http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/>

Zákon č. 115 Sb., *o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*, on line, [cit. 11.3.2020], dostupné na WWW: <<http://www.zakony.cz/>>

Zrno, M., *Rodinná politika ve feministických koncích*, on line, Mladá fronta Dnes, 2005, [cit. 1.5.2020]. Dostupné na WWW: <<http://www.obcinst.cy/clanek.asp?id=760>>

Žurnál: *O dialogu mezi náboženstvími a sekulární společností* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupné z: <http://archiv.zurnal.upol.cz/cmtf/zprava/clanek/o-dialogu-mezi-nabozenstvi-mi-a-se-sekularni-spolecnosti/>

Seznam příloh

Příloha A

Tabulka číslo 1: Základy etapy ve vývoji lidské rodiny

Tabulka číslo 2: Počet mužů a žen na rodičovské dovolené v letech 2001 - 2016

Příloha B

Dotazník

Příloha A

Tabulka číslo 1 Základy etapy ve vývoji lidské rodiny

Počátky lidské párové rodiny	Půl milionu let před naším letopočtem ?	Silná sexuální vazba heterosexuálních párů doprovázená spoluprací na výchově dětí. Je nutná zejména pro dlouhé období nedospělosti a závislosti u člověka ve srovnání s ostatními živočišnými druhy
Složitě příbuzenské systémy v kmenových společnostech, vznik tabu incestu	8000 let před naším letopočtem ?	Rozšířené příbuzenské sítě se složitými pravidly ekonomických a snubních výměn uvnitř i mezi příbuzenskými velkorodinami. Některé příbuzenské systémy jsou matrimoniální a/anebo matrilokální, ale většina je zřejmě patrimoniální a patrilokální ¹ , vyskytují se ovšem i jiné formy. Rodové struktury jsou totožné s celou nadindividuální sociální organizací
Vynořují se nepříbuzenské systémy sociální organizace. Úpadek složitých systémů výměn a počátek vzestupu patrimoniální domácnosti	Asi 3000 let před naším letopočtem v Mezopotámii a Egyptě; asi 600 let před n. l. v Řecku a v Číně	Vznik prvních států jako sociálních organizací nad rodinnými sítěmi. Upadají kmenové rodové systémy a jsou nahrazovány patrimoniálními domácnostmi, jimž vládnou muži, kteří drží ve svých rukou vlastnictví domácnosti, do které patří i služebnictvo a všichni v domě, často i čeleď ozbrojená k obraně domácnosti
Vzestup byrokratického státu a kapitalistické ekonomiky. Vynořuje se domácí soukromí	17. a 18. století našeho letopočtu v západní Evropě a Severní Americe	Domácnost přestává být zároveň místem zaměstnání a její obranu přejímá obec a stát. Moc patriarchální hlavy rodiny upadá. Vynořuje se nukleární rodina jako ideální typ – s mužem, který rodinu zajišťuje a se ženou, která se stará o domácnost. Na místo rodičů sjednáváných manželství nastupuje individualizovaný sňatkový trh
Diverzifikace způsobů párování a domácností. Tendence k rovnoprávné pozici ženy a muže při vyjednávání o vztahu a rodině	Druhá polovina dvacátého století v bohatých průmyslových společnostech	Různorodost rodinných forem. Vzestup rozvodovosti a opakovaných manželství, všeobecná zaměstnanost žen a hluboké změny v mužské a ženské roli. Vzestup nesezdaných soužití před, po i místo manželství. Vynořují se „singles“ jako významná sociální skupina a stav

Tabulka číslo 2 Počet mužů a žen na rodičovské dovolené v letech 2001 - 2016

Rok	Ženy	Muži	Počet rodičovských	Podíl mužů na rodičovské v %
2001	263,6	2,1	265,7	0,79
2002	254,7	2,3	257	0,89
2003	259,1	2,4	261,5	0,92
2004	276,3	3,4	279,6	1,21
2005	289,4	4,1	293,6	1,4
2006	304	4,2	308,2	1,36
2007	337,7	4,9	342,6	1,43
2008	353,6	6,3	359,9	1,75
2009	356,5	6	362,5	1,66
2010	331,5	5,4	336,9	1,6
2011	317,5	5,8	323,3	1,79
2012	301,4	5,3	306,7	1,72
2013	287,6	5,2	292,8	1,76
2014	273,5	5,1	278,6	1,83
2015	272,3	5,2	277,4	1,87
2016	269,1	5,2	274,3	1,9

Příloha B

Dotazník

1. Váš věk

- 18-24
- 25-34
- 35-54
- 55 a více

2. Vaše pohlaví

- muž
- žena

3. Dosažené vzdělání

- základní
- střední
- střední s maturitou
- vysokoškolské dokončené
- vysokoškolské nedokončené

4. Sexuální orientace

- Heterosexuál
- Homosexuál
- Bisexuál

5. Rodinný stav

- ženatý/vdaná
- rozvedený/rozvedená
- registrovaný partner/registrovaná partnerka
- svobodný/svobodná
- zadaný/zadaná žijící odděleně
- žijete v nesezdané domácnosti

6. Děti

- 1 dítě
- 2 děti
- 3 děti a více
- nemám děti

7. Jaký je podle Vás ideální věk na narození prvního dítěte

- 18-24
- 25-34
- 35 a více

8. Preferuji

- manželství
- volné partnerství

9. Pokud mají partneři děti, měli by se vzít?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

- možnost komentáře

10. Seřad'te prosím své priority při rozhodování o počtu prvního dítěte

Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejdůležitější, poslední - nejméně důležitá)

- finanční stabilita/zázemí
- pevný partnerský vztah/dlouhodobý vztah
- dokončené vzdělání
- rodina (nátlak, uspokojit touhy rodičů po vnoučatech)
- vaše touha po dítěti

11. "Tradiční rodina" (muž a žena v manželském svazku a děti) má ve společnosti nezastupitelné místo

- ano

- spíše ano
- ne
- spíše ne

-možnost komentáře

12. Oba manželé/partneři mají právo na uspokojení svých profesních potřeb a snů

- ano
- spíš ano
- ne
- spíše ne

13. Souhlasíte s tvrzením, že "Žena by po porodu měla zůstat co nejdéle doma s dítětem před návratem do práce"?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

- možnost komentáře

14. Je otec schopný převzít péči o předškolní dítě stejně kvalitně jako matka? (pokud zůstane na rodičovské dovolené)

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

-možnost komentáře

15. Přijímá společnost pozitivně rodinu svobodných /rozvedených matek

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

16. Souhlasím s homosexuálním manželstvím/partnerstvím

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

-možnost komentáře

17. Souhlasím s adopcí děti stejnopohlavním párem

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

-možnost komentáře

18. Vnímáte rozvod v dnešní době jako běžnou věc

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

-možnost komentáře

Seznam grafů

- Graf č.1.....věk respondentů strana 31
- Graf č.2.....pohlaví respondentů strana 31
- Graf č.3.....dosažené vzdělání strana 32
- Graf č.4.....sexuální orientace strana 32
- Graf č.5.....rodinný stav strana 33
- Graf č.6.....počet dětí strana 33
- Graf č.7.....ideální věk pro početí prvního potomka strana 34
- Graf č.8.....preferenze strana 34
- Graf č.9.....pokud mají partneři děti mají se vzít strana 35
- Graf č.10.....priority při pořizování prvního dítěte strana 35
- Graf č.11.....význam tradiční rodiny ve společnosti strana 36
- Graf č.12.....uspokojení profesních potřeb obou partnerů
strana 36
- Graf č.13.....souhlas s tvrzením " Žena by po porodu měla
zůstat co nejdéle doma s dítětem před návratem do práce" strana 37
- Graf č.14..... je otec schopný převzít péči o předškolní dítě
stejně kvalitně jako matka strana 37
- Graf č.15..... přijímá společnost pozitivně rodinu svobodných
/rozvedených matek strana 38
- Graf č.16.....souhlas s homosexuálním part-
nerstvím/manželstvím strana 38
- Graf č.17..... souhlas s adopcí děti stejnopohlavním párem
strana 39
- Graf č.18..... vnímání rozvodu jako běžné věci strana 39

Seznam tabulek

Tabulka č.1.....statistika rodiny strana 14

Tabulka č.2.....počet sňatků a rozvodů v České republice
strana 26